

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлерін бекіту туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы ішкі істер министрінің 2014 жылғы 22 қыркүйектегі № 630, Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрінің 2014 жылғы 26 қыркүйектегі № 399 және Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2014 жылғы 19 қарашадағы № 240 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 25 желтоқсанда № 10013 тіркелді. Күші жойылды - Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2023 жылғы 30 маусымдағы № 528, Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2023 жылғы 1 шілдедегі № 123, Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 30 маусымдағы № 271 және Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 30 маусымдағы № 190 бірлескен бұйрығымен

Ескерту. Күші жойылды – ҚР Ішкі істер министрінің 30.06.2023 № 528, ҚР Денсаулық сақтау министрінің 01.07.2023 № 123, ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 30.06.2023 № 271 және ҚР Оқу-ағарту министрінің 30.06.2023 № 190 бірлескен бұйрығымен (01.07.2023 бастап қолданысқа енгізіледі).

Қазақстан Республикасының "Арнайы әлеуметтік қызметтер туралы" 2008 жылғы 29 желтоқсандағы Заңының 6-бабының 2-тармағына сәйкес **БҰЙЫРАМЫЗ:**

1. Қоса беріліп отырған Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлері бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Криминалдық полиция департаменті (А.Х. Баймурзин) заңда белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуді;

2) осы бұйрық мемлекеттік тіркелгеннен кейін күнтізбелік он күннің ішінде оны мерзімді баспасөз басылымдарында және "Әділет" ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жолдауды;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің интернет-ресурсында орналастыруды қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің бірінші орынбасары М.Ғ. Демеуовке жүктелсін.

4. Осы бұйрық оның алғаш ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының
Білім және ғылым министрі
_____ А. Сәрінжіпов

2014 жылғы 26 қыркүйек
Қазақстан Республикасының
Ішкі істер министрі
_____ Қ. Қасымов

Қазақстан Республикасының
Денсаулық сақтау және
әлеуметтік даму министрі
_____ Т. Дүйсенова

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2014 жылғы 26 қыркүйектегі
№ 399, Қазақстан Республикасы
Денсаулық сақтау және
әлеуметтік даму министрінің
2014 жылғы 19 қарашадағы № 240,
Қазақстан Республикасы
Ішкі істер министрінің
2014 жылғы 22 қыркүйектегі
№ 630 бірлескен
бұйрығымен бекітілген

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлері

Ескерту. Критерийлері жаңа редакцияда - ҚР Ішкі істер министрінің 27.12.2021 № 812, ҚР Денсаулық сақтау министрінің м.а. 27.12.2021 № ҚР ДСМ-135, ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 27.12.2021 № 501 және ҚР Білім және ғылым министрінің м.а. 27.12.2021 № 611 (алғаш ресми жарияланған күннен бастап қолданысқа енгізіледі) бірлескен бұйрығымен.

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Осы Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлері (бұдан әрі – Критерийлер) Қазақстан Республикасының "Арнайы әлеуметтік қызметтер туралы" Заңына сәйкес әзірленген және адамдарды әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудан зардап шегушілерге (бұдан әрі – Зардап шегуші) жатқызудың негіздерін айқындайды.

2. Осы Критерийлерде мынадай түсініктер пайдаланылды:

1) әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қарау – жасалған әрекеттерге қатысты қылмыстық іс жүргізуді қозғау фактісінің бар-жоғына қарамастан, тұрмыстық зорлық-зомбылыққа, адам саудасына, оның ішінде кәмелетке толмағандар саудасына, оларды пайдаланудың өзге де түрлеріне байланысты әрекеттер, сондай-ақ адам ұрлау;

2) зардап шегуші – оған қатысты әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың нысанына қарамастан, ол жасалған жеке адам;

3) әлеуметтік бейімсіздік – жеке адамның әлеуметтік ортамен өзара байланысының бұзылуы;

4) әлеуметтік депривация - адамның (отбасының) негізгі өмірлік қажеттіліктерін өз бетінше қанағаттандыру мүмкіндігін шектеу және (немесе) одан айырылу;

5) адам саудасының құрбанын сәйкестендіру – осы Критерийлерге сәйкес адам, оның ішінде кәмелетке толмағандар саудасымен, оларды пайдаланудың өзге де түрлерімен байланысты іс-қимылдар, сондай-ақ адамдарды ұрлау салдарынан әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудан зардап шеккендерге адамды жатқызу.

2-тарау. Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау

3. Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгез қарым-қатынасқа ұшырадым деп мәлімдеген адам сәйкестендіру жүргізуге уәкілетті адамның және қажет болған жағдайда аудармашының жынысын таңдайды.

Кәмелетке толмаған адамды сәйкестендіру заңды өкілдерінің, ал олар болмаған кезде – жақын туыстарының және (немесе) қорғаншылық және қамқоршылық органдарының қатысуымен жүргізіледі.

4. Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде адамға қатысты жасалған әрекеттер мынадай блоктар бойынша топтастырылады:

1-блок - күш көрсету зорлық-зомбылығы;

2-блок - психологиялық зорлық-зомбылық;

3-блок - экономикалық зорлық-зомбылық;

4-блок - сексуалдық зорлық-зомбылық.

5. Қатыгездікпен қараудың бар-жоғына бағалау жүргізу кезінде әрекеттердің әрбір блогы бойынша осы Критерийлерге 1-қосымшаға сәйкес баллдар беріледі,

олардың қосындысы бойынша адам зардап шеккендер қатарына жататыны айқындалады.

6. Егер блоктардың бірі бойынша баллдардың қосындысы 5 және одан жоғары баллды құраса, адам тұрмыстық зорлық-зомбылықпен байланысты әрекеттердің нәтижесінде зардап шеккен деп танылады.

7. Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде адамға қатысты жасалған әрекеттер мынадай блоктар бойынша топтастырылады:

1-блок - адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салудың, оларды пайдаланудың өзге де түрлерінің, сондай-ақ адам ұрлаудың мақсаты;

2-блок - адамға қатысты жасалған әрекеттер;

3-блок - адамға қатысты пайдаланылған құралдар;

4-блок - адамға келтірілген зиян.

8. Қатыгездікпен қараудың бар-жоғына бағалау жүргізу кезінде әрекеттердің әрбір блогы бойынша осы Критерийлерге 2-қосымшаға сәйкес баллдар беріледі, олардың қосындысы бойынша адам қатыгез қараудан зардап шеккендер қатарына жататыны айқындалады.

9. Егер әрбір блок бойынша баллдардың қосындысы 5 және одан жоғары баллды құраса, жалпы нәтижесі 20 және одан жоғары балл болса, адам адамды саудаға салумен, оларды пайдаланудың өзге де түрлерімен, сондай-ақ адамды ұрлаумен байланысты әрекеттердің нәтижесінде зардап шеккен деп танылады.

Егер әрбір блок бойынша баллдардың қосындысы 5 және одан жоғары баллды құраса, 3-блоқты қоспағанда (адамға қатысты пайдаланылған құралдар), жалпы нәтижесі 15 және одан жоғары балл болса, кәмелетке толмаған адам кәмелетке толмағандарды саудаға салумен, оларды пайдаланудың өзге де түрлерімен, сондай-ақ ұрлаумен байланысты әрекеттердің нәтижесінде зардап шеккен деп танылады.

10. Егер адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау фактісі бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталған және адам жәбірленуші болып танылған жағдайда, оны осы Критерийлерге 2-қосымшаға сәйкес сәйкестендіру талап етілмейді.

11. Қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауды жүргізудің қорытындысы бойынша осы Критерийлерге 3-қосымшаға сәйкес есеп жасалады.

Әлеуметтік бейімсіздікке және
әлеуметтік депривацияға әкеп

Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде баллдар беру

№ р/с	Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған критерийлердің тізбесі	Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған шекті көрсеткіштер
1	Күш көрсету зорлық-зомбылығы	
2.	Тән ауруына ұшырататын ұрып-соғу немесе өзге де күш қолдану әрекеттерін жасау	3 балл
3.	Құқық бұзушымен отбасы-тұрмыстық қарым-қатынастағы азаматтарға сыйламаушылық көрсетіліп, былапыт сөйлеу, қорлап тиісу, кемсіту, үй заттарына зақым келтіру және жеке тұрғын үй немесе пәтер шегінде жасалған олардың тыныштығын бұзатын басқа да әрекеттер	2 балл
4.	Ұдайы ұрып-соғу немесе өзге күш қолдану әрекеттері жолымен тән зардабын келтіру немесе психикалық зардап шегу	5 балл
5.	Адамның өміріне қауіпті емес және зардаптарға әкеп соқпаған, бірақ денсаулықты ұзақ уақытқа бұзылуға әкеп соққан денсаулыққа қасақана орташа ауырлықтағы зиян келтіру	5 балл
6.	Адамның өміріне қауіпті немесе көруден, тілден, естуден қандай да болсын органнан айрылуға немесе органның қызметін жоғалтуға немесе бет-әлпетінің қалпына келтіргісіз бұзылуына әкеп соққан денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру, сондай-ақ өмірге қауіпті немесе еңбек қабілетінің кемінде үштен бірін тұрақты түрде жоғалтуға ұштасқан немесе кінәліге мәлім кәсіби еңбек қабілетін немесе түсік тастауға, психикасын бұзуға, есірткімен немесе уытты умен ауыруға душар еткен денсаулықтың	5 балл

	бұзылуын тудырған денсаулыққа өзге зиян келтірген қасақана ауыр зиян келтіру	
7.	Психологиялық зорлық-зомбылық	
8.	Адамды өзін-өзі өлтіруге жеткізу немесе жәбірленушіні қорқыту, оған қатыгездікпен қарау немесе оның адамдық қасиетін ұдайы қорлау жолымен өзін-өзі өлтіруге баруға дейін жеткізу	3 балл
9.	Адамды өзін-өзі өлтіруге жеткізу немесе жәбірленушіні қорқыту, оған қатыгездікпен қарау немесе оның адамдық қасиетін ұдайы қорлау жолымен өзін-өзі өлтіруге баруға дейін жеткізу	5 балл
10.	Өлтіремін деп немесе денсаулыққа ауыр зиян келтіремін деп, сол сияқты адамның жеке басына өзге ауыр күш көрсетемін не мүлікті өртеп құртамын деп, жарылыс жасап немесе өзге жалпы қауіпті тәсілмен қорқыту, бұл қорқытудың іске асатындығына қауіптенудің жеткілікті негіздері бар болған кезде	5 балл
11.	Жалғасып келе жатқан құдалау, мәжбүрлі көші-қон	5 балл
12.	Экономикалық зорлық-зомбылық	
13.	Жеке басты куәландыратын, меншікке құқық белгілейтін, әрекеттер жасауға құқық беретін құжаттардан айыру	3 балл
14.	Тіршілік қызметі үшін қажетті ақшалай қаражаттан айыру	2 балл
15.	Тұрғын үйінен айыру	5 балл
16.	Тіршілік қызметі үшін қажетті тамақтан айыру	4 балл
17.	Тіршілік қызметі үшін қажетті киімнен айыру	3 балл
18.	Сексуалдық зорлық-зомбылық	
19.	Зорлау, яғни құрбанға немесе басқа адамдарға күш қолданып немесе оны қолданбақшы болып қорқытып не құрбандар дәрменсіз күйін пайдаланып жыныстық қатынас жасау	5 балл

20.	Көрінеу он төрт жасқа толмаған адамға қатысты күш қолданусыз азғындық іс-әрекеттерді жасау	5 балл
21.	Адамды жыныстық қатынасқа түсуге, еркек пен еркектің, әйел мен әйелдің жыныстық қатынас жасауына немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттер жасауға мәжбүр ету	5 балл
22.	Жалаңаштануға мәжбүрлеу, денені сипап қарау, әдепсіз немесе қорлайтын қарым-қатынас, сондай-ақ жыныс мүшелеріне соққы беру және оларға заттармен әсер ету, жыныстық қол сұғушылық	5 балл

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлеріне
2-қосымша

Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде баллдар беру

№ р/с	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған критерийлердің тізбесі	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған шекті көрсеткіштер
1.	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салудың, оларды пайдаланудың өзге де түрлерінің, сондай-ақ адамдарды ұрлаудың мақсаты	
2.	Сексуалдық пайдалану мақсатында адамды саудаға салу/ сексуалдық пайдалану	5 балл
3.	Мәжбүрлі еңбек мақсатында адамды саудаға салу / мәжбүрлі еңбек	5 балл
4.	Баланы/қызды заңсыз асырап алу мақсатында кәмелетке толмаған балаларды саудаға салу	5 балл
5.	Қайыршылықпен айналысуға мәжбүрлеу мақсатында адамды саудаға салу/қайыршылықпен айналысуға мәжбүрлеу	5 балл

6.	Адамның ағзаларын және тіндерін заңсыз алу мақсатында адамды саудаға салу	5 балл
7.	Адамға қатысты жасалған әрекеттер	
8.	Сатып алу-сату, өзге мәмілелер (сыйға тарту, айырбастау, жалға беру, адамды мәміле бойынша міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету ретінде қалдыру, мүліктік емес сипаттағы қандай да бір пайда алу мақсатында адамды беру және басқалар)	5 балл
9.	Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларды қоспағанда, кінәлінің мәжбүрлі еңбекті, яғни адам оны орындау үшін өз қызметтерін ерікті түрде ұсынбаған, осы адамнан күш қолдану немесе күш қолданамын деп қорқыту арқылы талап етілетін кез келген жұмысты немесе қызметті пайдалануы;	5 балл
10.	Кінәлінің алынған табыстарды иемденіп алу мақсатында басқа адамның жезөкшелікпен айналысуын немесе ол көрсететін өзге де қызметтерді пайдалануы, сол сияқты кінәлінің материалдық пайда алу мақсатын көздемей, адамды сексуалдық сипаттағы қызметтер көрсетуге мәжбүрлеуі;	5 балл
11.	Адамды қайыршылықпен айналысуға, яғни басқа адамдардан ақша және (немесе) өзге мүлікті сұрауға байланысты қоғамға жат әрекет жасауға мәжбүрлеу;	5 балл
12.	Кінәлі және (немесе) басқа адам үшін жұмыстарды және (немесе) көрсетілетін қызметтерді орындаудан өзіне байланысты емес себептер бойынша бас тарта алмайтын адамға қатысты меншік иесі өкілеттіктерін кінәлінің жүзеге асыруына байланысты өзге іс-әрекеттер.	5 балл
13.	Азғырып-көндіру – зардап шегушіні қандай да бір жұмыстарды немесе қандай да бір қызметті, соның ішінде, егер оны пайдалану мақсатымен	5 балл

	байланысты болса, құқыққа қайшы қызметті атқаруға келісуіне қол жеткізу.	
14.	Тасу – адамды пайдалану мақсатында бір жерден екінші жерге, соның ішінде бір елді мекеннің ішінде оның орнын ауыстыруға байланысты қасақана жасалатын іс-әрекет.	5 балл
15.	Беру – зардап шегушіні пайдаланатын адамға тікелей беру.	5 балл
16.	Жасыру – зардап шегушіні құқық қорғау органдарынан, туыстары мен басқа адамдардан жасыру (мысалы, арнайы үй-жайларға жасыру, қандай аумаққа болса да шығуына мүмкіндік бермеу, жәбірленушінің жеке өзіне немесе психикалық белсенділігінің төмендеуіне дәрі-дәрмек арқылы ықпал ету).	5 балл
17.	Алу – адамды пайдалану немесе одан әрі беру үшін оны тікелей алу.	5 балл
18.	Пайдалану мақсатында ұрлау	5 балл
19.	Пайдалану мақсатында бас бостандығынан заңсыз айыру	5 балл
20.	Адамға қатысты пайдаланылған құралдар	
21.	Өмір мен денсаулыққа қауіпті күш қолдану немесе оны қолданамын деп қорқыту	5 балл
22.	Қару немесе қару ретінде пайдаланылатын заттарды қолдану	5 балл
23.	Алдау немесе сенімге қиянат жасау	5 балл
24.	Өзінің қызметтік жағдайын пайдалану	5 балл
25.	Материалдық немесе өзге де тәуелділікті пайдалану	5 балл
26.	Психикасының бұзылуын немесе дәрменсіз күйін пайдалану	5 балл
27.	Жеке басын куәландыратын құжаттарды алып қою, жасыру не жою	5 балл
28.	Адамға келтірілген зиян	
	Тән ауруына ұшырататын, бірақ зардаптарға әкеп соқпаған	

29.	ұрып-соғу немесе өзге де күш қолдану әрекеттерін жасау	5 балл
30.	Ұдайы ұрып-соғу немесе өзге күш қолдану әрекеттері жолымен тән зардабын келтіру немесе психикалық зардап шегу	5 балл
31.	Адамның өміріне қауіпті емес, денсаулықтың ұзақ уақытқа бұзылуына әкеп соққан денсаулыққа зиян келтіру	5 балл
32.	Адамның өміріне қауіпті, көруден, тілден, естуден қандай да болсын органнан айырылуға немесе органның қызметін жоғалтуға немесе бет-әлпетінің қалпына келтіргісіз бұзылуына әкеп соққан денсаулыққа зиян келтіру, сондай-ақ денсаулықтың бұзылуын тудырған не түсік тастауға, психикасын бұзуға, есірткімен немесе уытты умен ауыруға душар еткен денсаулыққа өзге зиян келтіру	5 балл

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлеріне
3-қосымша

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау туралы есеп

1. Тегі _____
2. Аты _____
3. Әкесінің аты (бар болса) _____
4. Күні және уақыты _____
5. Жүргізілген орны (мекеменің атауы және мекенжайы)

_____

6. Мән-жайлар (сәйкестендіру уақытында болған, мысалы ұйымдар қызметкерлерінің болуы, алып жүрушілер) және фактіге қатысты ақпарат _____

7. Оның сауалнамасы негізінде зардап шегушіге не болғаны туралы ақпарат (болжалды қатыгездікпен қарау әдістерін, болжалды қатыгездікпен қарауды қолдану уақытын және физикалық немесе психологиялық жай-күйіне келіп түскен шағымдарды

қоса алғанда) _____

8. Адамды сәйкестендіруге уәкілеттінің тегі, аты, әкесінің аты (бар болса),
қолы _____

Ескертпе:

Есеп құпия сипатта болады.

Құқық қорғау органдарына жазбаша сұрау болған кезде және зардап шегушінің жазбаша келісімімен ғана беріледі.

Сәйкестендіруге уәкілетті адам зардап шегушіні сәйкестендіру кезінде белгілі болған және қызметтік міндеттерін атқару кезінде өзінде болатын барлық мәліметтердің құпиялылығын сақтайды.

Сәйкестендіруге уәкілетті адамға мәліметтерді жария етуге және үшінші тарапқа беруге рұқсат етілмейді.